

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૦] ૫ એસ.સી.આર. ૬૪૬

ઈન્ડિયન ડ્રગ્સ એન્ડ ફાર્માસ્યુટિકલ લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

ફેમી કેર અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નંબર ૩૯૭૭/૨૦૧૦)

એપ્રિલ ૩૦, ૨૦૧૦

[વી.એસ. સિરપુરકર અને દીપક વર્મા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

વહીવટી કાયદો – સરકારી નીતિ – ખરીદી પસંદગી નીતિ – દવાઓની યાદીમાં નોંધણી – મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ (ઓસીપી) ના પુરવઠા માટે ટેન્ડરની પૂછપરછના દસ્તાવેજો મેળવવા માંગતી સરકારી કંપનીઓ દ્વારા આમંત્રિત કરાયેલા ટેન્ડરનું અર્થઘટન – તે દરમિયાન, સરકાર દ્વારા ફાર્મા સેન્ટ્રલ પબ્લિક સેક્ટર એન્ટરપ્રાઇઝિસ (સીપીએસઈ) પાસેથી જ ખાસ કરીને દવાઓ માટેની ખરીદી પસંદગી નીતિ – ઓસીપી (માલા ડી અને માલા એન) તરીકે ક્રમ નંબર ૫૧ પર સૂચિબદ્ધ ઓસીપી – સરકાર દ્વારા ફાર્મા સીપીએસઈ પર મૂકવામાં આવેલ ૨૭૫ લાખ સાયકલની ઓસીપીની સમગ્ર સામગ્રીના કોન્ટ્રેક્ટનો દર – માલા ડી સિવાયની ઓસીપીની અન્ય બ્રાન્ડ્સની ૧૭૫ લાખ સાયકલ અને ૨૫ લાખ સાયકલ સુધીના કોન્ટ્રેક્ટના દરને રદ કરતા હાઈકોર્ટના હુકમને પડકારતી અપીલ – અપીલ પર ઠેરવવામાં આવ્યું: હાઈકોર્ટનો હુકમ ન્યાયી હતો – કૌંસમાં આપેલી નોંધ દષ્ટાંતરૂપ ન હતી – નોંધ વિશિષ્ટ છે અને માલા ડી અને માલા એન પૂરતી જ મર્યાદિત છે – માત્ર તે જ બ્રાન્ડની મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ દેખીતી રીતે યાદીમાં સામેલ હતી – ટેન્ડર – કુટુંબ કલ્યાણ.

સામાવાળા કંપનીઓ મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ (ઓસીપી) સહિત કુટુંબ નિયોજનના ઉત્પાદનોના ઉત્પાદન અને પુરવઠાના વ્યવસાયમાં રોકાયેલી છે. સામાવાળા નંબર ૩-ભારત સરકારે ઓસીપી મેળવવા માટે એક ખુલ્લું ટેન્ડર બહાર પાડ્યું હતું. સામાવાળા નંબર ૧ અને ૨ એ સામાવાળા નંબર ૩ ને ટેન્ડર પૂછપરછ દસ્તાવેજો બહાર પાડવા વિનંતી કરી હતી. તે દરમિયાન, અપીલકર્તા-આઈડીપીએલ દ્વારા સામાવાળા નંબર ૩ નું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું કે સરકારે ખાસ કરીને ફાર્મા સેન્ટ્રલ પબ્લિક સેક્ટર એન્ટરપ્રાઇઝિસ (સીપીએસઈ) અને તેમની પેટા કંપનીઓ પાસેથી ૧૦૨ દવાઓ માટે ખરીદી પસંદગી નીતિ દાખલ કરી છે અને ઓસીપી તે યાદીના ક્રમ નંબર ૫૧ પર સૂચિબદ્ધ છે. ત્યારબાદ, સામાવાળા નંબર ૩ એ ઓસીપી માટેની ટેન્ડર નોટિસમાં સુધારો બહાર પાડ્યો કે ઓસીપી માટેના ટેન્ડર પૂછપરછ દસ્તાવેજો વચન આપ્યા મુજબ ખોલવામાં આવશે નહીં. સામાવાળા નંબર ૩ એ ત્યારબાદ અપીલકર્તાને ૨૭૫ લાખ સાયકલની ઓસીપીની સમગ્ર સામગ્રીનો દર કોન્ટ્રેક્ટ એનાયત કર્યો. તેનાથી નારાજ થઈને, સામાવાળાઓએ રિટ અરજી દાખલ કરી કે દર કોન્ટ્રેક્ટની ફાળવણી ટેન્ડર નોટિસનું ઉલ્લંઘન કરે છે અને ખરીદી પસંદગી નીતિની વિરુદ્ધ છે. હાઈકોર્ટે રિટ અરજી આંશિક રીતે મંજૂર કરી અને માલા ડી સિવાયની અન્ય ઓસીપી બ્રાન્ડ્સની ૧૭૫ લાખ સાયકલ અને ૨૫ લાખ સાયકલ સુધીના એનાયત કરાયેલા દર કોન્ટ્રેક્ટને રદ કર્યો. આથી હાલની અપીલ.

અપીલ ફગાવી દેતાં, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: ૧.૧. જો ગ્રાહક તબીબી દુકાને જાય અને મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓની અન્ય કોઈ બ્રાન્ડની માંગણી કરે તો તેને કાયદેસર રીતે માલા ડી અને માલા એન આપી શકાય નહીં. માલા ડી અને માલા એન ની કિંમત પણ અન્ય મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓથી અલગ હોય છે. આખી દુનિયા જાણે છે અને સંભવતઃ ભારત સરકાર પણ જાણતી હતી કે મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળી શું છે. તેથી, ભારત સરકાર ક્રમ નંબર ૫૧ પરની ચોક્કસ નોંધને બ્રાન્ડિંગ કરતી વખતે માત્ર મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ લખી શકી હોત. તે બાબતનો અંત હોત અને હાઈકોર્ટે સમક્ષ મૂળ રિટ અરજદારના દાવા માટેનો સંપૂર્ણ જવાબ હોત. જો કે, જો યાદીમાં ખાસ કરીને માલા ડી અને માલા એન નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હોય, તો પાછા ફરીને તે માત્ર એક દૃષ્ટાંતરૂપ નોંધ હતી તેમ સ્પષ્ટ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન રહેતો નથી. [પેરા ૧૪]

૧.૨. સમગ્ર યાદીનું ખૂબ જ કાળજીપૂર્વક નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે અને એવા કોઈ દૃષ્ટાંતો મળ્યા નથી જે નોંધનો કોઈ અન્ય અર્થ દર્શાવે. જ્યાં પણ દૃષ્ટાંતની જરૂર હોય ત્યાં તે ખાસ આપવામાં આવ્યું છે. આ યાદીમાં સ્પષ્ટીકરણો પણ જોવા મળે છે. હાલની નોંધ વિશિષ્ટ છે અને માલા ડી અને માલા એન પૂરતી મર્યાદિત હોવાનું વલણ ધરાવે છે. ક્રમ નંબર ૫૧ પરની નોંધનો સાચો અને

ચોક્કસ અર્થ એ જ છે. હાઇકોર્ટે નોંધનું સાચું સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી. એમ કહી શકાય નહીં કે કોંસમાં આપેલી નોંધ દૃષ્ટાંતરૂપ હતી કારણ કે સામાન્ય અને સામાન્ય રીતે સારી રીતે સમજાતા શબ્દો 'મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ' માટે કોઈ દૃષ્ટાંત આપવાની કોઈ જરૂર ન હતી. એકવાર ચોક્કસ બ્રાન્ડનું નામ સામેલ કરવામાં આવ્યું હોય, તો તે સ્વાભાવિક હતું કે માત્ર માલા ડી અને માલા એન જ આ નોંધ હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે. [પેરા ૧૫, ૧૬ અને ૧૭]

૧.૩. જ્યાં બે મંતવ્યો શક્ય હોય ત્યાં નીતિ ઘડવૈયાના મંતવ્યનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ. જો કે, પ્રસ્તુત કેસમાં બે મંતવ્યો શક્ય નથી. કોંસમાં માલા ડી અને માલા એન નો ઉલ્લેખ વિશિષ્ટ હતો, અને તેથી, માત્ર તે જ બ્રાન્ડની મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ દેખીતી રીતે યાદીમાં સામેલ કરવામાં આવી હતી. આ નોંધનો બીજો કોઈ અર્થ થઈ શકે નહીં અને તેને માત્ર માલા ડી અને માલા એન પૂરતી જ મર્યાદિત રાખવી પડશે. આથી, હાઇકોર્ટનો ચુકાદો યથાવત રાખવામાં આવે છે. [પેરા ૧૮, ૧૯ અને ૨૦]

સેક્રેટરી, મિનિસ્ટ્રી ઓફ કેમિકલ્સ એન્ડ ફર્ટિલાઇઝર્સ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ મેસર્સ સિપ્લા લિમિટેડ અને અન્ય, ૨૦૦૩ (૭) એસ.સી.સી. ૧, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

કેસ લો રેફરન્સ:

૨૦૦૩ (૭) એસ.સી.સી. ૧ સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો. પેરા ૧૮

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૩૯૭૭/૨૦૧૦.

નવી દિલ્હી ખાતેની દિલ્હી હાઇકોર્ટના ડબલ્યુ.પી. નંબર ૮ stats/૨૦૦૮ માં તારીખ ૨૬.૩.૨૦૦૯ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તાઓ તરફે એલ.એન. રાવ, મીરા માથુર.

સામાવાળા તરફે પ્રાગ પી. ત્રિપાઠી, એ.એસ.જી., ઇન્દિરા સાહની, આશા જી. નાયર, મનપ્રીત સિંઘ દોઆબિયા, ડી.એસ. મહેરા, અભિમન્યુ મહાજન અને શૈલી ભસીન મહેશ્વરી.

કોર્ટે ઠેરવેલ કે ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ વી.એસ. સિરપુરકર દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. લીવ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. આ અપીલમાં, અપીલકર્તા ઇન્ડિયન ડ્રગ્સ એન્ડ ફાર્માસ્યુટિકલ લિમિટેડ (આઈડીપીએલ) દિલ્હી હાઈકોર્ટના ચુકાદાને પડકારે છે જેના દ્વારા સામાવાળા, ફેમી કેર અને અન્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી મંજૂર કરવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટે રિટ અરજી મંજૂર કરતી વખતે નીચે મુજબનો મુખ્ય હુકમ પસાર કર્યો હતો:

"અમે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા આઈડીપીએલ, અહીં સામાવાળા નંબર ૨ ની તરફેણમાં એનાયત કરાયેલ તારીખ ૨ જી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૮ ના રેટ કોન્ટ્રેક્ટ નંબર એસ-૧૪૦૦૧૩/૪/૨૦૦૮-ઓપી/૧૦૦ ને તે હદ સુધી રદ કરીએ છીએ કે તે ઉપરોક્ત દર્શાવેલ રૂપ લાખ સાચકલની માત્રા ઉપરાંત માલા-ડી સિવાયની અન્ય ઓસીપી બ્રાન્ડ્સની ૧૭૫ લાખ સાચકલ એનાયત કરે છે. રિટ અરજી ઉપરોક્ત શરતોમાં આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે."

૩. સામાવાળા, ફેમી કેર કંપની મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ (જે હવે પછી "ઓસીપી" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) સહિત કુટુંબ નિયોજનના ઉત્પાદનોના ઉત્પાદન અને પુરવઠાના વ્યવસાયમાં રોકાયેલી છે. તેઓ ભારત સરકારને આ ઓસીપીનો પુરવઠો પૂરો પાડી રહ્યા છે. સામાવાળા નંબર ૧ અને ૨ ભારત સરકાર (સામાવાળા નંબર ૩) દ્વારા કુટુંબ કલ્યાણ કાર્યક્રમો હેઠળ આ ઓસીપીનું વિનામૂલ્યે અને/અથવા નોંધપાત્ર સબસિડીવાળા દરે વિતરણ કરે છે. અરજીમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે ભારતમાં ઓસીપી માટે, લગભગ ૮૫-૯૦% બજાર માત્ર સામાવાળા નંબર ૩ ના કુટુંબ કલ્યાણ કાર્યક્રમો દ્વારા જ છે. સામાવાળા નંબર ૩ ખુદા ટેન્ડર દ્વારા ઓસીપી મેળવતા હતા જ્યાં યોગ્યતાના માપદંડો પૂર્ણ કરતી તમામ કંપનીઓને ભાગ લેવાની મંજૂરી આપવામાં આવતી હતી. તારીખ ૧૪.૦૩.૨૦૦૫ ના રોજ ઓસીપીના પુરવઠા માટે ટેન્ડર આમંત્રિત કરવામાં આવ્યું હતું અને તારીખ ૧૮.૧૦.૨૦ ૦ ૫ ના રોજ ફેમી કેર લિમિટેડ સહિતના વિવિધ પક્ષકારોને રેટ કોન્ટ્રેક્ટ એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો, શરૂઆતમાં બે વર્ષના ગાળા માટે જેને પાછળથી બીજા એક વર્ષ માટે, તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૦૮ સુધી લંબાવવામાં આવ્યો હતો.

૪. ભારત સરકાર (સામાવાળા નંબર ૩) દ્વારા તારીખ ૧૮.૦૯.૨૦૦૮ ના રોજ એક ખુદા ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું અને તે માટે વિવિધ

અખબારોમાં ટેન્ડર આમંત્રિત કરતી નોટિસ પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી.

જરૂરિયાતો નીચે મુજબ હતી:

ક્રમ નંબર	વસ્તુઓ	યુનિટ	૨૦૦૮-૨૦૦૯ દરમિયાન જરૂરી અંદાજિત જથ્થો
૧.	કોન્ડોમ	મિલિયન નંગ	૬૬૩
૨.	મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ	લાખ સાયકલ	૨૭૫
૩.	આઈયુડી સીયુ-ટી ૩૮૦ એ	લાખ નંગ	૨૫
૪.	ઈમરજન્સી ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ	૨ ગોળીઓનું લાખ પેક	૫.૫

૫. ટેન્ડર પૂછપરછ દસ્તાવેજના વેચાણની તારીખ ૨૪.૦૯.૨૦૦૮ થી ૦૫.૧૧.૨૦૦૮ સુધીની હતી. અહીં સામાવાળા કંપનીઓ ટેન્ડરમાં ભાગ લેવા ઈચ્છતી હતી. ટેન્ડર પૂછપરછ દસ્તાવેજ ડાઉનલોડ કરવામાં અસમર્થ હોવા પર, સામાવાળા નંબર ૧ અને ૨ એ તારીખ ૨૯.૦૯.૨૦૦૮ ના રોજ ભારત સરકાર (અહીં સામાવાળા નંબર ૩) ને પત્રો લખીને સામાવાળા નંબર ૩ ને ટેન્ડર પૂછપરછ દસ્તાવેજો બહાર પાડવા વિનંતી કરી હતી. જો કે, રિટ અરજીમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે ભારત સરકારે પે ઓર્ડર સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને તેના બદલે જણાવ્યું હતું કે વિભાગ દ્વારા ટેન્ડર દસ્તાવેજો બહાર પાડવામાં આવ્યા નથી અને તે ટૂંક સમયમાં બહાર પાડવામાં આવે તેવી શક્યતા છે.

૬. સામાવાળા નંબર ૧ અને ૨ દ્વારા અનુક્રમે તારીખ ૨૨.૧૦.૨૦૦૮ અને ૨૩.૧૦.૨૦૦૮ ના રોજ ફરીથી ભારત સરકારને પત્રો લખવામાં આવ્યા હતા જેમાં તેઓને ઓસીપી માટેના ટેન્ડરમાં ભાગ લેવા સક્ષમ બનાવવા માટે ટેન્ડર દસ્તાવેજો બહાર પાડવાની વિનંતી કરવામાં આવી હતી. મૂળ રિટ અરજદારો, અહીં સામાવાળા કંપનીઓએ ભારત સરકારના સંબંધિત અધિકારીઓનો પણ સંપર્ક કર્યો હતો અને તેમને જાણ કરવામાં આવી હતી કે ટેન્ડર પૂછપરછ દસ્તાવેજોના વેચાણની તારીખ લંબાવવામાં આવી છે અને તારીખ નક્કી થવા અંગે તેઓને જાણ કરવામાં આવશે. આ દરમિયાન, મેસર્સ આઈડીપીએલ (હાલના અપીલકર્તા) એ ભારત સરકારનું ધ્યાન દોર્યું અને દાવો કર્યો કે સરકારે ખાસ કરીને ફાર્મા સેન્ટ્રલ પબ્લિક સેક્ટર એન્ટરપ્રાઇઝિસ (સીપીએસઈ) અને તેમની પેટા કંપનીઓ પાસેથી ૧૦૨ દવાઓ માટે ખરીદી પસંદગી નીતિ દાખલ કરી છે. રસાયણ અને ખાતર મંત્રાલય, રસાયણ અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૦૭.૦૮.૨૦૦૬ ના પત્ર નંબર ૫૦૦૧૩/૧/૨૦૦૬-એસઓ(પીઆઈ-IV) પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે સદર ખરીદી પસંદગી નીતિ હેઠળ ઓસીપી તે ચાલીના ક્રમ નંબર ૫૧ પર સૂચિબદ્ધ છે અને તેથી, ખરીદી માત્ર ફાર્મા સીપીએસઈ પાસેથી જ થવી જોઈએ. આના પર, ભારત સરકાર દ્વારા ઓસીપી માટેની ટેન્ડર નોટિસમાં તારીખ ૦૪.૧૧.૨૦૦૮ ના રોજ સુધારો કરવામાં આવ્યો કે ઓસીપી માટેના ટેન્ડર પૂછપરછ દસ્તાવેજો વચન આપ્યા મુજબ

૦૫.૧૧.૨૦૦૮ ના રોજ ખોલવામાં આવશે નહીં. અહીં સામાવાળા કંપનીઓએ તારીખ ૦૩.૧૨.૨૦૦૮ ના રોજ ફરીથી ભારત સરકારનો સંપર્ક કર્યો, જ્યારે તેઓને જાણ કરવામાં આવી કે સામાવાળા નંબર ૩ દ્વારા અપીલકર્તા આઈડીપીએલ પર ૨૭૫ લાખ સાયકલની ઓસીપીના સમગ્ર જથ્થાનો રેટ કોન્ટ્રેક્ટ અગાઉથી જ મૂકી દેવામાં આવ્યો છે. ટૂંકમાં, આખો કોન્ટ્રેક્ટ અપીલકર્તાની તરફેણમાં ગયો. આને હાઈકોર્ટ સમક્ષ ફેમી કેર લિમિટેડ અને ફાર્માસિયા લિમિટેડ, અહીં સામાવાળાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો. હાઈકોર્ટ સમક્ષ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે વાદ્યસ્ત તારીખ ૦૨.૧૨.૨૦૦૮ નો રેટ કોન્ટ્રેક્ટ તારીખ ૧૮.૦૯.૨૦૦૮ ની ટેન્ડર નોટિસના ઘોર ઉલ્લંઘનમાં એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો અને તે ખરીદી પસંદગી નીતિની પણ વિરુદ્ધ હતો. હાઈકોર્ટે તેના વાદ્યસ્ત ચુકાદા દ્વારા રિટ અરજી મંજૂર કરી છે અને સદર તારીખ ૦૨.૧૨.૨૦૦૮ ના રેટ કોન્ટ્રેક્ટને ત્યાં સુધી રદ કર્યો છે જ્યાં સુધી તે માલા ડી સિવાયની ઓસીપીની અન્ય બ્રાન્ડ્સની ૧૭૫ લાખ સાયકલ અને ૨૫ લાખ સાયકલ સુધી એનાયત કરે છે.

૭. તેના ચુકાદામાં, હાઈકોર્ટે ભારત સરકારના સંયુક્ત સચિવ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૬.૦૮.૨૦૦૫ ના હુકમ તેમજ તારીખ ૦૭.૦૮.૨૦૦૬ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. પ્રથમ સંદર્ભિત હુકમમાં, ભારત સરકારે

મેસર્સ હિન્દુસ્તાન લેટેક્સ લિમિટેડ (એચએલએલ) ને આરોગ્ય અને કુટુંબ કલ્યાણ મંત્રાલયનું કેપિટલ યુનિટ બનાવવાની દરખાસ્ત કરી હતી અને એવી ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી કે વિભાગ કોન્ડોમ માટે એચએલએલની ૭૫ ટકા સ્થાપિત ક્ષમતા અથવા મંત્રાલયની એચએલએલ પાસેથી વાર્ષિક ખરીદીના ૭૫ ટકા, જે પણ ઓછું હોય તેનો ઉપયોગ કરશે. જ્યાં સુધી ઓસીપીનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી એચએલએલ માટે અનામત ૫૫ ટકા નક્કી કરવામાં આવી હતી. એવું પણ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે ખાનગી ક્ષેત્ર માટેનો ઓર્ડર ટેન્ડર પ્રક્રિયા દ્વારા રેટ કોન્ટ્રેક્ટ ફાઇનલ થયા પછી જ જાહેર કરી શકાશે.

૮. બીજા સંદર્ભિત ઓફિસ મેમોરેન્ડમ તારીખ ૦૭.૦૮.૨૦૦૬ માં, એક નીતિ ઘડવામાં આવી હતી કે સરકારે ચાદી મુજબ તેમના દ્વારા ઉત્પાદિત ૧૦૨ દવાઓના સંબંધમાં ખાસ કરીને ફાર્મા સીપીએસઈ અને તેમની પેટાકંપનીઓને ખરીદી પસંદગી આપવાનો નિર્ણય કર્યો છે. આમ, કુલ મળીને ૧૦૨ ઉત્પાદનો ખરીદી પસંદગી નીતિમાં આવરી લેવામાં આવ્યા હતા. આ ચાદીની આખરે રસાયણ અને પેટ્રો-કેમિકલ્સ વિભાગ દ્વારા જ્યારે પણ જરૂર પડે ત્યારે સમીક્ષા અથવા સુધારો કરવાનો હતો, જેમાં એસએસઆઈ એકમો માટે અનામત રાખવામાં આવેલી કોઈ વસ્તુનો સમાવેશ ન થાય તેની કાળજી રાખવાની હતી. આ ચાદીમાં ક્રમ નંબર ૫૧ પરની નોંધ નીચે મુજબ છે:

"૫૧) મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ (માલા 'ડી' અને માલા 'એન')"

(અમારા દ્વારા મહત્વ દર્શાવાયું છે)

૯. હાઇકોર્ટે નોંધ્યું કે એચએલએલની તરફેણમાં અનામત સિવાયના ગર્ભનિરોધકના કિસ્સામાં ૫૫ ટકા હોવું જરૂરી હતું અને બાકીના ૪૫ ટકા ખાનગી ક્ષેત્ર માટે ખુલ્લા રાખવાના હતા અને ટેન્ડર પ્રક્રિયા દ્વારા રેટ કોન્ટ્રેક્ટ ફાઇનલ થયા પછી જ મુક્ત કરી શકાતા હતા. હાઇકોર્ટે વધુમાં નોંધ્યું છે કે ખરીદી પસંદગી નીતિ મહત્તમ ૧૦૨ દવાઓની ખરીદી માટે લાગુ થવાની હતી, જે તારીખ ૦૬.૦૮.૨૦૧૧ સુધી પાંચ વર્ષના ગાળા માટે માન્ય રહેવાની હતી. હાઇકોર્ટે એ પણ નોંધ્યું છે કે, તેની સમક્ષ મૂળ અરજદારો/હાલના સામાવાળાઓએ ખરીદી પસંદગી નીતિની કાયદેસરતાને પડકારી નથી. એકમાત્ર ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ એ હતી કે જ્યાં સુધી ઓસીપીનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, ખરીદી પસંદગી નીતિમાં ઓસીપીની શ્રેણીમાં સદર નીતિ હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલી દવાઓ તરીકે માત્ર ખાસ કરીને માલા ડી અને માલા એન દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, માલા ડી અને માલા એન સિવાયની અન્ય બ્રાન્ડેડ ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ ફાર્મા સીપીએસઈ અને તેમની પેટાકંપનીઓની તરફેણમાં ખરીદી પસંદગી નીતિ હેઠળ આવરી લેવામાં આવી ન હતી અને તેથી ભારત સરકાર સદર ખરીદી પસંદગી નીતિ હેઠળ અહીં અપીલકર્તા, આઈડીપીએલ પર અન્ય તમામ બ્રાન્ડેડ ઓસીપી માટે ઓર્ડર આપી શકી ન હોત. હાઇકોર્ટે ભારત સરકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા બચાવને પણ નોંધ્યો હતો કે ક્રમ નંબર ૫૧

પરની નોંધ માત્ર દષ્ટાંતરૂપ હતી અને સંપૂર્ણ ન હતી અને વાસ્તવમાં સીપીએસઈની તરફેણમાં સદર ખરીદી પસંદગી નીતિ તમામ ઓસીપી સુધી વિસ્તરેલી હતી. હાઈકોર્ટે ભારત સરકાર દ્વારા લેવાયેલા વલણને વધુમાં નોંધ્યું હતું કે ખરીદી પસંદગી નીતિએ તમામ ખાનગી ખેલાડીઓને ભારત સરકારને દવાઓ વેચવામાંથી બહાર કરી દીધા છે. હાઈકોર્ટે ભારત સરકાર દ્વારા લેવાયેલા વલણને ફગાવી દીધું હતું. તે ચાદીમાં ક્રમ નંબર ૫૧ પરની નોંધની સાદી ભાષા પર ગઈ અને ઠેરવ્યું કે નોંધની ભાષા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ખરીદી પસંદગી નીતિ માત્ર માલા ડી અને માલા એન ના સંબંધમાં જ લાગુ પડતી હતી અને વાસ્તવમાં સરકાર દ્વારા ઓસીપીના સંબંધમાં આ બે બ્રાન્ડ્સને ધ્યાનમાં રાખીને જ નીતિ ઘડવામાં આવી હતી અને માલા ડી અને માલા એન નો ચોક્કસ ઉલ્લેખ માત્ર દષ્ટાંતરૂપ હતો તેવી રજૂઆતને સ્વીકારવી શક્ય ન હતી. આ જ આધાર પર હાઈકોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી કે આ નોંધ માત્ર માલા ડી અને માલા એન સાથે સંબંધિત છે અને તેમાં ઓસીપીની અન્ય બ્રાન્ડ્સનો સમાવેશ થતો નથી, જેની ખરીદી ભારત સરકાર દ્વારા ટેન્ડર પ્રક્રિયા દ્વારા થવી નક્કી હતી જે અગાઉની નીતિ હતી.

૧૦. તે દ્રષ્ટિએ, હાઈકોર્ટે ખરીદી પસંદગી નીતિને વધુમાં મંજૂરી આપી અને ઠેરવ્યું કે એકવાર ફાર્મા સીપીએસઈની તરફેણમાં પસંદગી પૂર્ણ થઈ જાય પછી ખાનગી ક્ષેત્ર પર ઓર્ડર આપી શકાય છે.

૧૧. આ ચુકાદા પર અહીં અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ કાઉન્સેલ શ્રી એલ.એન. રાવ દ્વારા સખત ટિપ્પણી કરવામાં આવી હતી. અમને પ્રારંભિક હુકમો અને ખરીદી પસંદગી નીતિ સહિતની તમામ હકીકતોથી માહિતગાર કરવામાં આવ્યા હતા. મુખ્ય ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ એ હતી કે ઓસીપી કોની પાસેથી ખરીદવી તે નક્કી કરવાનું ભારત સરકારનું કામ હતું અને તેણે ૧૦૨ વસ્તુઓની યાદીમાં તદ્દન સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે તે ૧૦૨ વસ્તુઓ કોઈપણ ટેન્ડર પ્રક્રિયા વિના સીધી ખરીદવામાં આવશે. તેથી, હાઈકોર્ટે ભારત સરકારની નીતિ ઘડવાની ક્વાયતમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો.

૧૨. જ્યારે આપણે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો જોઈએ છીએ, ત્યારે એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ભારત સરકારની નીતિ હાઈકોર્ટ સમક્ષ કોઈપણ રીતે પ્રશ્નાર્થ ન હતી. વાસ્તવમાં, હાઈકોર્ટ સમક્ષના રિટ અરજદારો એટલે કે અહીં સામાવાળાઓએ પણ તે નીતિ પર આધાર રાખ્યો હતો અને તેમની એકમાત્ર દલીલ એ હતી કે નીતિનો તેની સાચી ભાવનામાં અમલ થવો જોઈએ. તેમાં, દલીલ એવી હતી કે ક્રમ નંબર ૫૧ પરની નોંધનું માત્ર વાંચન સ્પષ્ટ કરતું હતું કે સરકારે કોઈપણ ટેન્ડર પ્રક્રિયા વિના આ ઉત્પાદનો સીધા ખરીદવાનું નક્કી કર્યું હતું અને આપું માત્ર માલા ડી અને માલા એન ના કિસ્સામાં જ નક્કી કર્યું હતું. નીતિમાં ભૂલ શોધવાનો કોઈ પ્રશ્ન નથી કે એવી દલીલ પણ થઈ શકે નહીં કે નીતિ સાથે છેડછાડ કરવામાં આવી રહી હતી. વિદ્વાન વરિષ્ઠ કાઉન્સેલ શ્રી રાવ અને વિદ્વાન

એ.એસ.જી. શ્રી પ્રાગ ત્રિપાઠી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલને ફગાવી દેવી પડશે. વિચારણા માટે આવેલો મૂળભૂત પ્રશ્ન ક્રમ નંબર ૫૧ પરની નોંધના અર્થઘટનનો હતો અને તે યોગ્ય રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો છે.

૧૩. શ્રી રાવ તેમજ શ્રી ત્રિપાઠી વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ એ હતી કે નોંધ માત્ર દષ્ટાંતરૂપ હતી. આ દલીલને સમર્થન આપવા માટે, એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે માલા ડી અને માલા એન ની રાસાયણિક રચના અન્ય બ્રાન્ડ્સ જેવી જ હતી અને તેથી, માત્ર માલા ડી અને માલા એન નો ઉદ્દેશ કરવાથી કોઈ ફરક પડતો નથી અને આ નોંધ તમામ મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ સાથે સંબંધિત છે. દલીલ તદ્દન આકર્ષક છે, જો કે, તેમાં તથ્યનો અભાવ છે.

૧૪. ચર્ચા દરમિયાન એક સાદો પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો કે જો કોઈ ગ્રાહક તબીબી દુકાને જાય અને મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓની અન્ય કોઈ બ્રાન્ડની માંગણી કરે, તો શું તે ગ્રાહકને કાયદેસર રીતે માલા ડી અને માલા એન આપી શકાય. આનો જવાબ દેખીતી રીતે નકારાત્મક છે. એવું પણ જાણવા મળ્યું હતું કે માલા ડી અને માલા એન ની કિંમત પણ અન્ય મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓથી અલગ હતી. પરંતુ તેનાથી પણ વધુ, અપીલકર્તા વતી મૂળભૂત દલીલ એ છે કે નોંધ માત્ર દષ્ટાંતરૂપ હતી. અમને આ દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા

દેખાતી નથી. આખી દુનિયા જાણે છે અને સંભવતઃ ભારત સરકાર પણ જાણતી હતી કે મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળી શું છે. તેથી, ભારત સરકાર ક્રમ નંબર ૫૧ પરની ચોક્કસ નોંધને બ્રાન્ડિંગ કરતી વખતે માત્ર મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ લખી શકી હોત. તે બાબતનો અંત હોત અને હાઈકોર્ટ સમક્ષ મૂળ રિટ અરજદારના દાવા માટેનો સંપૂર્ણ જવાબ હોત. જો કે, જો ચાદીમાં ખાસ કરીને માલા ડી અને માલા એન નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હોય, તો પાછા ફરીને તે માત્ર એક દૃષ્ટાંતરૂપ નોંધ હતી તેમ સ્પષ્ટ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન રહેતો નથી.

૧૫. અમે સમગ્ર ચાદીનું ખૂબ જ કાળજીપૂર્વક નિરીક્ષણ કર્યું છે અને અમને એવા કોઈ દૃષ્ટાંતો મળ્યા નથી જે નોંધનો કોઈ અન્ય અર્થ દર્શાવે. જ્યાં પણ દૃષ્ટાંતની જરૂર હોય ત્યાં તે ખાસ આપવામાં આવ્યું છે. આ ચાદીમાં સ્પષ્ટીકરણો પણ જોવા મળે છે. ક્રમ નંબર ૧૨ પર ફ્લુકોનાઝોલ અને ક્રમ નંબર ૨ પર એમ્પિસિલિન આઈપી ની નોંધો તેમજ ક્રમ નંબર ૧૩, ૭૨ અને ૭૮ પરની નોંધો એ સૂચવવા માટે પૂરતી સ્પષ્ટ છે કે જ્યાં પણ સત્તાવાળાઓ વિશિષ્ટ બનવા માંગતા હતા, ત્યાં તેઓ ખૂબ જ વિશિષ્ટ રહ્યા છે. જો કે, જ્યાં સુધી હાલની નોંધનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, તે વિશિષ્ટ છે અને માલા ડી અને માલા એન પૂરતી મર્યાદિત હોવાનું વલણ ધરાવે છે. ટૂંકમાં, અહીં વિવાદ તદ્દન સાદો છે અને તે ક્રમ નંબર ૫૧ પરની નોંધનો સાચો અને ચોક્કસ અર્થ છે. અમારા મતે, હાઈકોર્ટે નોંધનું સાચું સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી. અમે એ દલીલ

સ્વીકારવા તૈયાર નથી કે કૌંસમાં આપેલી નોંધ દષ્ટાંતરૂપ હતી, કારણ કે, અમારા મતે, સામાન્ય અને સામાન્ય રીતે સારી રીતે સમજાતા શબ્દો 'મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ' માટે કોઈ દષ્ટાંત આપવાની કોઈ જરૂર ન હતી.

૧૬. વિદ્વાન કાઉન્સેલે, તેમની દલીલના સમર્થનમાં વધુમાં દલીલ કરી હતી કે ક્રમ નંબર ૫૧ પરની નોંધ જેનરિક દવા સાથે સંબંધિત છે અને તેમાં કોઈ બ્રાન્ડેડ ઉત્પાદનનો ઉલ્લેખ નથી. આ નોંધ દાખલ કરતા પહેલાની સ્થિતિ પર પણ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારે તે નોંધ 'નિશ્ચિત ઇમરજન્સી કોન્ટ્રાસેપ્ટિવ પિલ્સ લિવોનોરગેસ્ટ્રેલ' તરીકે વંચાતી હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નિશ્ચિત એક મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળી હતી. જો કે, તે જાતીય સંભોગ પછી લેવાની ગોળી હતી, જે માલા ડી અને માલા એન સમાન શ્રેણીઓની મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓના પ્રકારથી વિપરીત છે, જે અસરો માટે એક સંપૂર્ણ ચક્રમાં ઉપયોગમાં લેવાની હોય છે.

૧૭. આ દલીલ અમને પ્રભાવિત કરતી નથી. ભારત સરકાર માટે ઓસીપીની સ્પષ્ટતા કે દષ્ટાંત આપવાની કોઈ જરૂર ન હતી કારણ કે આખી દુનિયા જાણે છે કે ઓસીપી શું છે. એકવાર ચોક્કસ બ્રાન્ડનું નામ શામેલ કરવામાં આવ્યું હોય, તો તે સ્વાભાવિક હતું કે માત્ર માલા ડી અને માલા એન જ આ નોંધ હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે.

૧૮. એવું વધુમાં સૂચવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યાં બે મંતવ્યો શક્ય હોય ત્યાં નીતિ ઘડવૈયાના મંતવ્યનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ. આ હેતુ માટે, સેક્રેટરી, મિનિસ્ટ્રી ઓફ કેમિકલ્સ એન્ડ ફિટિલાઈઝર્સ ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ મેસર્સ સિપ્લા લિમિટેડ અને અન્ય [૨૦૦૩ (૭) એસ.સી.સી. ૧] પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત ચુકાદામાં આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા સિદ્ધાંત સાથે અમારે બિલકુલ કોઈ વિવાદ નથી. જો કે, આ કેસમાં, અમે નથી માનતા કે બે મંતવ્યો શક્ય હોઈ શકે. કૌંસમાં માલા ડી અને માલા એન નો ઉદ્દેશ વિશિષ્ટ હતો, અને તેથી, માત્ર તે જ બ્રાન્ડની મૌખિક ગર્ભનિરોધક ગોળીઓ દેખીતી રીતે ચાદીમાં સામેલ કરવામાં આવી હતી.

૧૯. એવું પણ સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે હાલના સામાવાળા વતી ફાઈલ પરની નોંધોના આધારે કરવામાં આવેલી દલીલ સ્વીકારી શકાય નહીં. અમે તે પ્રશ્નમાં પડવા માંગતા નથી, કારણ કે અમે ગુણદોષના આધારે અગાઉથી જ ઠેરવેલ કે નોંધનો બીજો કોઈ અર્થ થઈ શકે નહીં અને તેને માત્ર માલા ડી અને માલા એન પૂરતી જ મર્યાદિત રાખવી પડશે.

૨૦. અમે ઉપર જે ઠેરવ્યું છે તે જોતાં, અમને અપીલમાં કોઈ તથ્ય જણાતું નથી. તેથી, અમે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને બહાલ રાખીએ છીએ. આથી, અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે છે પરંતુ ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

એન.જે.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.